

BUCUREȘTII ÎN 1886

Din memoriile unui diplomat sârb

Chedomille Mijatovich

INSTITUTUL EUROPEAN

CONTELE CHEDOMILLE MIJATOVICH

Caprină

Ștefan Mihăilescu - România și conflictul belgare-sârb din 1865-1866 / 7

Conferința de Pace de la Haga

Ambasada

Postula

Bucureștii în 1886

Din memoriile unui diplomat sârb

Traducere, studiu introductiv, note și postfață
de Andrei Alexandru CĂPUȘAN

INSTITUTUL EUROPEAN
2016

Cuprins

Studiu introductiv. România și conflictul bulgaro-sârb din 1885-1886 / 7

Conferința de Pace de la București / 21

Amintiri din București / 35

Postfață / 57

Bucureștii în 1886*

Conferința de Pace de la București

În ajunul Crăciunului din 1886¹, am primit o telegramă de la primul ministru Garashanin, cum că fusesem numit singurul delegat al Serbiei la Conferința de la București, care negocia pacea între Serbia și Bulgaria. Ministrul a adăugat faptul că Regele² dorea ca eu să vin de îndată la Niș, pentru instrucțiuni.

Am aranjat să plec în câteva zile. Desigur, i-am anunțat³ și mi-am luat rămas-bun de la Lord Salisbury⁴ și de la ambasadorii Marilor Puteri. Și-au exprimat cu toții dorința ca pacea să fie restabilită cât mai repede posibil. Lordul Salisbury m-a asigurat că Guvernul Majestății Sale va face bucuros tot ce îi va sta în putință pentru a ajuta Serbia să ajungă la o pace onorabilă. A mai adăugat că, personal, mă pot baza pe orice fel de asistență pe care el* mi-o putea da în misiunea mea. I-am spus Înălțimii Sale că regretam foarte mult faptul că prietenul meu, Sir William White⁵, ministrul britanic în România, tocmai atunci lipsea din București.

– Nu-i nimic, a spus lordul Salisbury, îl avem acolo ca însărcinat cu afaceri pe dl. Francis Sanderson⁶, un om excelent, un băiat bun, după cum o

* Lord Salisbury (n.a.).

să-ți dai seama și singur când îți voi spune că este fratele lui Sir Thomas Sanderson. Îl voi ruga așadar pe Sir Thomas să îi scrie fratelui său și te voi recomanda din partea sa.

Sir Thomas era, în vremea aceea, subsecretar de stat permanent la Afacerile Străine, iar fratele său era reprezentantul Marii Britanii la Comisia Dunării de la Sulina, având autoritatea de a acționa ca însărcinat cu afaceri al Legației britanice la București pe perioada absenței lui Sir William White.

Am călătorit de la Londra la Belgrad fără a mă opri pe nicăieri, dar în Belgrad am rămas o zi și o noapte să mă odihnesc și să-mi prezint omagiile respectuoase reginei Natalia⁷. Înainte de a ajunge la palat, am întâlnit-o pe strada principală, mergând prin zăpada groasă pentru a-i vizita pe soldații răniți din spitale. M-a invitat să o însoțesc, așa că am fost martorul influenței sale magnetice asupra bieților tineri. Patrioată, plină de speranțe și chiar prietenoasă, i-a însuflețit cu multă căldură și entuziasm.

Am observat că majoritatea „băieților” păreau să fie rușinați de faptul că bulgarii i-au bătut la Slivnitza, că i-au alungat de acolo și că au cucerit apoi Pirot-ul.

– Iertați-ne, Regină, dar vă asigurăm că atunci când ne vom întoarce pe câmpul de luptă, îi vom face pe bulgari să se căiască!

Câtorva dintre răniți regina le-a spus:

– Acesta este Gospodin⁸, care va merge să facă pace cu Bulgaria!

* Domnul Chedo (Sunt mai bine cunoscut după prenume, decât după numele de familie (n.a.).

Ei au părut alarmați la auzul acestor cuvinte și mi-au spus să nu cumva să închei pacea înainte să îi alunge pe bulgari de pe solul sârb.

Când am ajuns la Niș și am sosit la palat, cele dintâi cuvinte pe care regele Milan mi le-a adresat, au fost:

– V-ați oprit la Belgrad pentru o zi. Ați văzut-o pe regină?

– Da, desigur! am răspuns eu, automat.

– Desigur, spuneți dumneavoastră! Dar i-ați văzut pe contele Khevenhüller⁸ și pe dl. Pirotyanatz⁹?

– Nu, am răspuns.

– Mă întreb dacă într-adevăr nu i-ați văzut! a spus regele.

– Nu înțeleg ce vreți să spuneți, Sire!

– Păi, a răspuns regele, o să vă spun la un moment dat, însă nu acum.

Iar eu le voi spune imediat cititorilor mei ceea ce regele Milan mi-a spus ceva mai târziu, în timpul șederii mele la Niș. După ce bulgarii au înfrânt armata noastră, comandată de rege, la Slivnitza și Pirot, niște spioni l-au informat pe Milan că contele Khevenhüller, ministrul Austro-Ungariei la Belgrad, și domnul Pirotyanatz, fostul prim-ministru, s-au dus la palat și i-au explicat reginei Natalia că, după aceste calamități, singura cale de a salva dinastia era abdicarea regelui Milan și proclamarea ei ca regentă a băiețelului, Alexandru. Regina avea să fie secondată de cei doi proeminenți oameni de stat, în calitate de al doilea și respectiv al treilea regent. Domnul Pirotyanatz ar fi fost clar unul dintre cei doi oameni de stat, dar cine ar fi fost celălalt?

L-am asigurat pe rege că în cursul conversației mele cu regina ea nu a rostit niciun cuvânt din

care să rezulte că ar fi luat în calcul o atare eventualitate, cum ar fi Regența. Garashanin¹⁰ mi-a spus că, după pierderea Pirot-ului, câțiva politicieni din Belgrad au început să vorbească despre regență și au abordat-o pe regină asupra acestui subiect, însă ea a refuzat să le asculte sugestiile.

Am găsit orașul Niș transformat într-o tabără fortificată, plin de bărbați arătând ca soldații de clasa a doua*, însă purtând mai degrabă mantale subțiri pentru zilele aspre și reci ale lui ianuarie 1886. Regele Milan se găsea într-o stare de permanentă excitație, exaltare, fiind evident îndurerat și umilit de eșecuri. Garashanin era onest, însă trist, purtându-și cu bravură ghinionul. Generalul Yotza Petrovici demisionase și era bolnav. Regele îl demisese și pe comandantul-șef al armatei și îl numise pe generalul Horvatovici comandant-șef. Acesta era cunoscut ca unul dintre cei mai buni și cei mai capabili ofițeri, în același timp unul dintre cei mai frumoși și totodată cei mai duri militari. Armata avea deplină încredere în el. Soldații, deși prost echipați și dărdâind în frigul sever care prevala în înzăpezita Serbie în ianuarie, erau veseli și încrezători că îi vor bate pe bulgari.

– Până acum numai imberbii au luptat și au fost înfrânți, mă asigurau, în mod repetat, oamenii, însă bulgarii vor trebui să se lupte cu sârbii bărboși, iar noi o să-i învățăm ce înseamnă asta.

I-am raportat regelui, în prezența primului-ministru** sfatul pe care mi l-au dat lordul Salisbury și ambasadorii Marilor Puteri acreditați la Londra și, prin mine, guvernului sârb. Cu toții, fără nicio excep-

* De la 25 la 35 de ani (n.a.).

** Care deținea și portofoliul Afacerilor Străine (n.a.)

ție, ne urgentau să facem pace, promițându-ne să ne ajute cu termeni rezonabili. Amândoi, regele și primul ministru, erau de părere că Serbia, în prima ei încrușișare de săbii cu Bulgaria, fusese învinsă mai mult dintr-un accident decât altfel și că ea nu se putea gândi la pace, îndurând suferința cauzată. Cu atât mai puțin acum, când avea toate șansele să-și înfrângă inamicul. Le-am atras atunci atenția asupra faptului că noi nu făceam pace ca o consecință a înfrîngerii noastre accidentale și temporare, ci pentru că toate Marile Puteri doreau ca noi să facem pace. Practic, cedam sub presiunea Europei, nicidecum sub presiunea Bulgariei.

Pentru a se asigura de adeziunea mea la politica sa pro-război, regele m-a plimbat în trăsura deschisă prin tabără, arătându-mi ținuta marțială impresionantă a militarilor, după care m-a dus să îmi arate anumite experimente cu minele subterane. Însă tot ce am văzut nu a făcut altceva decât să-mi întărească convingerea că pacea era cea mai sigură și mai înțeleaptă politică, în circumstanțele în care și Europa, și țara noastră se aflau de aceeași parte a baricadei. I-am spus atunci regelui că tot ce îmi arătase m-a făcut din ce în ce mai doritor de pace.

În ajunul plecării mele de la Niș la București, o întâlnire a tuturor miniștrilor și principalilor comandanți ai armatei s-a desfășurat la palat, prezidată de rege. Am deschis lucrările și am raportat Consiliului sfatul pe care Marile Puteri ni l-au dat după care am declarat ce credeam, și anume că trebuia să liniștim Europa făcând pace. Regele Milan a ținut un lung discurs, în care a arătat că Serbia nu putea face pace până ce noua ei armată nu i-ar fi scos pe bulgari afară din Pirot și i-ar fi aruncat dincolo de frontieră. A mai adăugat și că acum noi eram de departe mult mai bine

pregătiți decât atunci când începusem războiul, iar el împărtășea credința armatei că acum noi ar trebui să-i batem pe bulgari. Primul-ministru Garashanin s-a declarat și el în deplin acord cu vederile regelui. La fel s-a pronunțat și ministrul de Finanțe, Vukashin Petrović. Alți miniștri nu și-au dezvăluit sentimentele. Am fost izbit de faptul că generalii au rămas tăcuți, niciunul dintre ei necerând permisiunea de a spune ce gândește. Atunci regele a solicitat opinia comandantului-șef al armatei, generalul Horvatovici. El a început cu un scurt și într-un fel ironic hohot de râs, cum îi era obiceiul, după care a spus următoarele:

– Tot ce pot spune este că noi acum suntem mai bine pregătiți ca la început și că, în consecință, avem astăzi mai multe șanse decât aveam atunci când mășlaluiaam spre Slivniza. În cazul unui război, armata își va face pe deplin datoria. Cu toate acestea, victoria este în mâinile lui Dumnezeu! Am avut impresia că discursul generalului era lipsit de căldură și entuziasm, chiar de siguranță.

Regele Milan s-a simțit îndreptățit să creadă că miniștrii și generalii prezenți erau în unanimitate de acord cu vederile lui, iar imediat* a formulat instrucțiunile pentru mine:

1. Prima dvs. însărcinare va fi aceea de a prelungi negocierile, pentru a procura astfel câteva săptămâni suplimentare, necesare nouă spre a ne completa pregătirile. Nu veți avea nici o dificultate cu aceasta, dvs. fiind un înnăscut „bizantin”.

2. Atunci când noi vom termina pregătirile, vă vom telegrafia doar un singur cuvânt „Sad”**, iar dvs.

* După discursul lapidar al comandantului-șef (n.a.).

** Care înseamnă în limba sârbă „Acum”(n.a.).